

SESSİZLİĞİN NEDENLERİ

Aydınlık Dergisi, 23 Eylül 2001

Yıldırım Koç

Birkaç gün önce konuşmacı olarak katıldığım bir toplantıda, 5 Nisan 1994 kararlarından sonra Türkiye’de büyük işçi eylemleri görülürken, çok daha derin bir kriz yaşanmasına karşın işçi sınıfı cephesinde niçin sessizliğin hakim olduğu soruldu. Bu önemli ve yaygın soruya verdiğim yanıtı, biraz daha sistemli bir biçimde, aktarmak istiyorum.

5 Nisan 1994 istikrar programının ardından gerçekten yaygın işçi eylemleri örgütlenmişti. 20 Temmuz 1994 tarihinde TÜRK-İŞ, o zamanki Çalışanların Ortak Sesi Demokrasi Planformu’nun da desteğiyle, ülke çapında iş durdurma düzenlemişti. İstikrar programının uygulandığı 1995 yılında TÜRK-İŞ tarafından gerçekleştirilen 5 Ağustos Emeğe Saygı Yürüyüşü ve Mitingi, tek sözcükle, muhteşemdi. Ardından da, Türkiye tarihinin en fazla işçinin katıldığı yasal grevleri başlamıştı. 300 bini aşkın işçinin çalıştığı işyerlerindeki işçiler greve çıkmış, ülke çapında gösteriler düzenlenmiş, 26 Ekim 1995 tarihinde de anlaşma sağlanmıştı. 150 bin dolayında işçinin grevinin başladığı 20 Eylül 1995 tarihinde CHP, işçilerin taleplerinin karşılanmamış olması nedeniyle hükümetten çekilmişti. 15 Ekim 1995 tarihinde ise, azınlık Tansu Çiller Hükümeti’nin programının güvenoylaması vardı. TÜRK-İŞ, Kızılay’da izin almadan bir miting düzenledi. Anadolu’nun birçok yerinde otobüslerin kalkması güvenlik güçlerince engellendi. Ankara’ya ulaşanlar, birkaç polis barikatını aşı aşı gelmişlerdi. 15 Ekim Kızılay mitinginde TÜRK-İŞ’in sert tavrı nedeniyle Tansu Çiller hükümeti güvenoyu alamamıştı. TÜRK-İŞ, 5 Nisan 1994 kararlarından sonra iki kez hükümetin düşmesinde etkili olmuştu.

Şimdi niye sessizlik hakim?

Birinci neden, bugünkü hükümetin 1994-1995 yıllarındaki hükümetlerin düştüğü hataya düşmemesidir. 1994 yılında 20 Temmuz eylemine yol açan neden, hükümetin, kamu kesimi toplu sözleşmelerinin dördüncü dilim zammını vermemek istemesiydi. 1995 yılı eylemlerinin ana nedeni ise, kamu kesimi toplu sözleşme görüşmelerinde önce sıfır zam, ardından yılda yüzde 5,4 oranında bir zam önerilmesi ve sosyal güvenlik haklarını kısıtlayacak bir tasarinin hazırlanmasıydı (Mezarda emekliliğe karşı gerçekleştirilen 30 Nisan 1995 İzmir ve 21 Mayıs 1995 Rize mitingleri son derece başarılıydı).

Günümüzün hükümeti bu hatalardan ders çıkardı; kamu kesimi işçilerini karşısına almadı. 1999 kamu kesimi toplu iş sözleşmeleri çok başarılıdır. DPT verilerine göre, kamu kesiminde işçilik ödemelerinin gayri safi yurtiçi hasıla içindeki payı 1998 yılında yüzde 13,7 iken, 1999 yılında yüzde 16,4’e yükseldi. Yine DPT verilerine göre, kamu kesiminde gerçek net ücretler 1999 yılında yüzde 42,0 ve 2000 yılında yüzde 6,9 oranlarında arttı. Özel kesimde ise 1999 yılında yüzde 11,6 ve 2000 yılında da yüzde 1,4 oranlarında bir artış gerçekleşti¹. Türkiye’de milli gelir azalırken, işçilerin net gerçek gelirleri yükseldi. Son kriz sonrasında bağıtlanan toplu iş sözleşmelerinde ise gerçek ücretlerde bir gerileme yaşandıysa da, bu düşüş, kişi başına milli gelirdeki düşüşün altında kaldı. İnsanların tepkilerinin belirlenmesinde, geçmiş dönemdeki gelirleriyle yapılan karşılaştırmalar olduğu kadar, başka kişilerin durumlarıyla yapılan karşılaştırmalar da önemlidir. Son kriz, özellikle tarımda ve kentlerde küçük üreticiliğe büyük darbe indirdi. Tarımda tarihimizin en büyük mülksüzleşmesi yaşanıyor. İşsizlik, gerek bu mülksüzleşme sürecine, gerek işgücüne yeni katılmalara, özelleştirmelere ve krizin özel sektör üzerindeki etkilerine bağlı olarak, hızla artıyor. Bu koşullarda, gerçek ücreti son yıllarda artmış olan işçi, ekonomik nedenlerle hareketlenmiyor.

¹ DPT, **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001 Yılı Programı Destek Çalışmaları, Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler**, s. 239 ve 251.

Benzer bir durum memur ve sözleşmeli personel statülerinde istihdam edilen kamu çalışanları için de geçerli. Yine DPT verilerine göre, memurların net gerçek aylıkları 1996 yılında yüzde 7,6 ve 1997 yılında yüzde 16,4 oranlarında arttıktan sonra, 1998 yılında yüzde 1,3 oranında gerilemişti. Net gerçek aylıklar 1998 yılında yüzde 4,5 oranında artarken, 2000 yılında yüzde 11,5 oranında düşmüştü. Yukarıda belirtilen nedenlere bağlı olarak, onbinlerce kişi, bu düşük aylıkları alabilmek için bile memuriyete girebilmek amacıyla başvuruda bulunuyor ve sayıları 2 milyona yakın memurun önemlice bir bölümü, çevresinde artan işsizlik ve yoksulluk karşısında, elindeki iş olanağına büyük önem veriyor ve tepkisizleşiyor.

Tüm bu nedenlere bağlı olarak, 5 Nisan 1994 sonrasında hareketlenenlerde günümüzde geçici bir sessizlik hakim.

Mustafa Kemal Samsun'a çıktıktan sonra, yanılmıyorsam Havza'da, eskiden askeri olan bir köylüyü görür. Köylünün ne yapmak istediği sorusuna, Mustafa Kemal, "vatanı kurtarmak" yanıtını verir. Bunun üzerine köylü, "paşam, benim için vatan, tarlamanın sınırlarının bittiği yerde biter" der.

İşçi sınıfının sendikalarda örgütlü kesimi ve memurlar için henüz tarlaya giren yok. Ancak vatan elden gidiyor. Vatan elden gittiğinde, bugün tarlaya müdahale eden gözükme de, yarın tarla elimizden gidecek. Bu sessizlik geçicidir. İşçi sınıfımız, ulusal çıkarlarıyla sınıfsal çıkarlarının nasıl örtüştüğünü kavrayacak ve ardından, elindekini koruma mücadelesinden, daha iyi bir Türkiye ve dünya kurma mücadelesine geçecektir.